

تبیین مهارت اجتماعی فرزندان بر اساس تنظیم هیجان والدین: بررسی نقش میانجی‌گری روابط والد-کودک

تاریخ دریافت مقاله: 1402/8/29 تاریخ پذیرش مقاله: 1403/1/14

هادی کریمی عقدا¹، علیرضا شریفی اردانی^{2*}، حمید صباغیان بغداد آباد³، طیبه غلامزاده بافقی⁴، فرزاد پور غلامی⁵

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: هدف این پژوهش بررسی نقش واسطه‌گری روابط والد-کودک در رابطه بین تنظیم هیجان والدین با مهارت اجتماعی فرزندان بود.

روش: جامعه آماری این پژوهش را اولیای دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر یزد در سال تحصیلی 1401-1402 تشکیل دادند که از این تعداد 300 نفر به روش خوشه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش مقیاس‌های رابطه والد-کودک پیانتا (1992)، نقص تنظیم هیجان گراتز و روئمر (2004) و نظام رتبه بندی مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت (1990) بودند. جهت تحلیل داده‌ها از معادلات ساختاری به روش حد اقل مربعات جزئی (PLS-SEM) استفاده شد.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌ها تنظیم هیجانی ($p=0/468$) به طور مستقیم پیش‌بینی کننده مهارت اجتماعی فرزندان نبود؛ در حالی که آگاهی هیجانی ($p=0/001$) مهارت اجتماعی فرزندان را پیش‌بینی می‌کند. تنظیم هیجانی ($p=0/033$) و آگاهی هیجانی ($p=0/033$) پیش‌بینی کننده منفی تعارض والد-کودک بودند؛ اما تنظیم هیجانی ($p=0/036$) و آگاهی هیجانی ($p=0/001$) به طور مثبت نزدیکی والد-کودک را پیش‌بینی کردند. بر اساس یافته‌ها تنظیم هیجان ($p=0/045$) و آگاهی هیجانی ($p=0/001$) به واسطه‌ای افزایش نزدیکی در روابط والد-کودک می‌توانند مهارت اجتماعی فرزندان را پیش‌بینی کنند.

نتیجه‌گیری: می‌توان گفت که اگر چه تنظیم هیجان در والدین به تنهایی تبیین کننده مهارت اجتماعی در فرزندان نبود؛ اما به واسطه افزایش نزدیکی والد-کودک می‌تواند منجر به مهارت اجتماعی در فرزندان شود. در نتایج پژوهش حاضر نقش متمایز آگاهی هیجانی نسبت به سایر مؤلفه‌های تنظیم هیجان مورد توجه قرار گرفت.

کلمات کلیدی: مهارت اجتماعی فرزندان، تنظیم هیجان والدین، روابط والد-کودک، آگاهی هیجانی

۱. استادیار گروه آموزش علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲. دکترای روان‌شناسی تربیتی، مدرس گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: E-mail: sharifiardani88@gmail.com

۳. مربی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۴. مربی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۵. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

Explaining Children's Social Skills Based on Parents' Emotion Regulation: Investigating the Mediating Role of Parent-Child Relationships

Received: 2023/11/20 Accepted: 2024/04/02

Hadi karimi aqda¹, Alireza Sharifi Ardani^{2*}, Hamid Sabbaghian Baghdad Abad³, Tayebeh Gholamzadeh Bafqy⁴, Farzad Pourgholami⁵

Original Article

Abstract

Introduction: The purpose of the research was to explain children's social skills based on the parents' emotional regulation, considering the mediating role of parent-child relationships.

Methods: The parents of elementary school students in Yazd in the academic year 2022-2023 formed the statistical population of this research, and 300 of these parents were selected as the study sample by cluster method. Research measurements were the Child-Parent Relationship Scale (CPRS) , the Difficulties in Emotion Regulation Scale (Gratz & Roemer, 2004) , and the Social Skills Rating System (Gresham & Elliott, 1990). The partial least square method (PLS-SEM) was used to analyze the data.

Results: According to the findings, emotional regulation ($P=0.468$) was not a direct predictor of children's social skills; while emotional awareness ($P=0.001$) predicted children's social skills. Emotional regulation ($P=0.033$) and emotional awareness ($P=0.033$) were negative predictors of parent-child conflict, but emotional regulation ($P=0.036$) and emotional awareness ($P=0.001$) were positive predictors of parent-child closeness. Based on the findings, emotion regulation ($P=0.045$) and emotional awareness ($P=0.001$) predicted children's social skills through parent-child closeness.

Conclusion: It can be said that although emotion regulation in parents alone did not explain social skills in children; due to increasing parent-child closeness, it can lead to social skills in children. In this research, the distinctive role of emotional awareness compared to other components of emotion regulation was considered.

Keywords: Children's Social Skills, Parents' Emotion Regulation, Parent-Child Relationships, Emotional Awareness

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

2. Ph.D. in Educational Psychology, Instructor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

*Corresponding Author: E-mail: sharifiardani88@gmail.com

3. Instructor, Department of psychology and Educational Science, Faculty of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

4. Instructor, Department of psychology and Educational Science, Faculty of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

5. Assistant Professor, Department of psychology and Educational Science, Faculty of Educational Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran.

مقدمه

کودک بدون ارتباط با سایر افراد جامعه قادر به ادامه زندگی نیست و با گذشت زمان روابط کودک با سایر افراد جامعه گسترش می‌یابد و با تنوع اجتماعی بیشتری آشنا می‌شود و به نوعی اجتماعی می‌شود (کینگری، اردلی و اسکارپولا¹، 2020). در تعریفی گروسک و دیویدوف² (2021) بیان می‌کنند که فرآیند اجتماعی شدن به روش‌هایی اشاره دارد که در آن اعضای جدید یک گروه توسط اعضای قدیمی‌تر و باتجربه‌تر برای یادگیری ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای مناسب گروه کمک می‌کنند. افرادی که فرصت‌های اجتماعی شدن را کمتر تجربه می‌کنند، مهارت‌های اجتماعی³ کمتری در برخورد اجتماعی دارند و از سویی شکست در اجتماعی شدن منجر به اجتناب از تعاملات اجتماعی می‌شود (هنریکه⁴، 2016). کودکان با ضعف در مهارت‌های اجتماعی پرخاشگر، تندخو و منزوی هستند و مورد تنفر دیگران قرار گرفته و توان همکاری مؤثر با دیگران را ندارند، آن‌ها به شدت در معرض خطرات جسمی، روحی، اخراج از مدرسه و غیره هستند (کایونگی و سانجو⁵، 2020).

مهارت‌های اجتماعی به عنوان رفتارهای قابل قبول و آموخته شده اجتماعی که منجر به برقراری ارتباط با دیگران و بهبود کیفیت زندگی می‌شود، تعریف می‌شود (کینگری و همکاران، 2020). در تعریفی دیگر، دمورا و گرهارت⁶ (2021) مهارت‌های اجتماعی را به عنوان رفتارهایی در تعاملات اجتماعی در نظر می‌گیرند که به طور مثبت به روابط بین همسالان کمک می‌کند و منجر به رشد رابطه‌ای شود که با توجه به یک زمینه خاص رضایت‌بخش است. یکی از وظایف مهم والدین در خانواده، اجتماعی کردن فرزندان است، زیرا خانواده اولین زمینه مؤثر در رشد اجتماعی کودکان است (برونفنبرنر و موریس⁷، 2006؛ مک نیل و زمن⁸، 2021؛ و دنهام، فریر و باست، 2020⁹).

در همین راستا برونفنبرنر در نظریه تجدیدنظر شده خود به نام مدل زیست‌بوم شناختی¹⁰ بر فرآیندهای مجاور مانند تعامل والد-کودک تأکید خاصی دارد. فرآیندهای مجاور فرایندی است که طی آن کودک برای رشد فکری، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی، در فعالیت‌های به تدریج پیچیده‌تر شونده مشارکت می‌کند که به طور منظم و طی ارتباطی عاطفی، محکم، متقابل و بلندمدت با یک یا چند نفر که متعهد به بهزیستی و رشد کودک است، رخ می‌دهد (برونفنبرنر و موریس، 2006). این نظریه بر ارتباط و تعامل والد-فرزند به عنوان یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین فرآیندهای مجاور¹¹ در رشد کودکان تأکید دارد (شریفی اردانی و خرمائی، 1401). بلسکی¹² (1984) در مدل فرآیند فرزند پروری¹³، بیان می‌کند که فرزند پروری به شکلی چندبعدی تعیین¹⁴ می‌شود و تحت تأثیر ویژگی‌های والدین، کودک و بافت اجتماعی خانواده قرار دارد. از سویی پژوهشگران در فرایند رشد و اجتماعی شدن کودکان بر رفتارهای والدین به ویژه بر تنظیم هیجانی آنان تأکید دارند (هاجل و پالی¹⁵، 2020؛ و شریفی اردانی، یآوری، سجادی پور، یزدانی و اکرمی ابرقوئی، 1402).

1. Kingery, Erdley, & Scarpulla
2. Grusec & Davidov
3. social skills
4. Henriques
5. Kyung Lee, & Sun Joo
6. De Moura, & Gerhardt
7. Bronfenbrenner, & Morris
8. McNeil, & Zeman
9. Denham, Ferrier, & Bassett
10. bioecological model
11. proximal processes
12. Belsky
13. parenting process model
14. multiply determined
15. Hajal, & Paley

در رابطه با تنظیم هیجانی در والدین، هاجل و پالی (2020) در پژوهشی نشان دادند که تنظیم هیجانی والدین به دلیل مشارکت آن‌ها در حل مشکلات عاطفی و رفتاری دوران کودکی، از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. بنا بر نظر دانشمندان والدین دارای تنظیم هیجانی می‌توانند به رشد هیجانی و عاطفی فرزندانشان کمک کنند. تنظیم هیجان به راهبردهای آگاهانه و ناخودآگاهی اشاره دارد که افراد برای افزایش، حفظ یا کاهش یک پاسخ هیجانی به کار می‌گیرند (گراس، 2001؛ به نقل از بونفورد و همکاران¹، 2020). از سویی دیگر دانشمندان به نقش و اهمیت هیجان و تنظیم هیجانی والدین در سازگاری و حتی اجتماعی شدن کودکان اشاره می‌کنند و نشان می‌دهند که رفتار مثبت والدین و همچنین تنظیم هیجانی آن‌ها با شایستگی اجتماعی بهتر کودکان و نوجوانان مرتبط است (زیمرم، آیسمن و فلک، 2008²؛ موران، توریانو و گنتزلر³، 2018). در پژوهشی دیگر هوفر، گاندر، هوگ و روچ (2020) نشان دادند که وضعیت هیجانی والدین، مانند گرمای عاطفی، به عنوان جنبه مثبت رفتارهای والدین، نقش مهمی در شیوه فرزندپروری آن‌ها دارد. پژوهشگران گرمای عاطفی والد-کودک را اساس ظرفیت مثبت فرزندپروری و عامل محافظتی می‌دانند که تأثیر منفی تجارب نامطلوب کودکان را کاهش می‌دهد و رشد سازگاری اجتماعی کودکان را افزایش می‌دهد (داسپ، آربل، راموس، شاپیرو و مارگولین⁴، 2018 و رویز، تیلور و کاوین⁵، 2020).

ویژگی آگاهی هیجانی که خود از مؤلفه‌های تنظیم هیجانی است نیز در پژوهش‌های اخیر مورد توجه پژوهش‌گران قرار گرفته است (لان و اسمیت⁶، 2021؛ لان، 2022؛ آیچنگرین، بروخوف، تسو و ریف، 2023⁷). آگاهی هیجانی توانایی درک و توصیف هیجان‌های خود و دیگران است (لان و اسمیت، 2021). پژوهشگران معتقدند آگاهی هیجانی یک سازه صفتی است و به تفاوت‌های فردی پایدار در نحوه تجربه و درک افراد از واکنش‌های هیجانی خود مربوط می‌شود (اسمیت، کیلگور و لان⁸، 2018). پژوهش‌ها نشان دادند آگاهی هیجانی با پیامدهای مثبتی چون توانایی بیشتر در تشخیص احساسات در چهره‌ها، صحنه‌ها و توصیفات نوشتاری (رایت، ریدل، سکرست، لین، دی، و اسمیت⁹، 2017)؛ توانایی همدلی (سیاروچی، کاپوتی و مایر، 2003¹⁰)، توانایی کمک گرفتن برای مشکلات عاطفی و صمیمیت بین فردی بیشتر رضایت و امنیت بیشتر در روابط بین فردی همراه است. پژوهشگران همچنین معتقدند که آگاهی هیجانی والدین نقشی قابل توجه در مهارت اجتماعی فرزندان دارد (سیاروچی، کاپوتی و مایر، 2003). پژوهشی در ارتباط با آگاهی هیجانی اخیراً در حوزه فرزند پروری نشان داد آگاهی هیجانی و گرمی هیجانی در والدین می‌تواند پیش‌بینی کننده نیم رخ مثبت سازگاری در نوجوانان باشد (لان، 2022؛ آیچنگرین و همکاران، 2023).

همچنین در پژوهش‌های داخلی، اخیراً مطالعه‌ای نشان داد که نحوه برخورد والدین در موقعیت‌های دشوار هیجانی فرزندان می‌تواند منجر به اجتماعی شدن فرزندان شود (شریفی اردانی و خرمایی، 1401). در پژوهشی دیگر شریفی اردانی، قهوه‌چی الحسینی، اثنان عشریه، تولائی و رجبی (1402) نشان دادند که تنظیم هیجانی والدین هم به طور مستقیم و هم به واسطه تأثیری که روی شیوه‌های برخورد والدین با هیجان‌های منفی فرزندان دارد می‌تواند تبیین کننده مهارت اجتماعی در فرزندان باشد. بنا بر مطالبی که بیان شد می‌توان گفت تنظیم هیجان و آگاهی هیجانی در والدین از متغیرهای مهم در رشد و ارتقای مهارت اجتماعی در فرزندان است و همچنین می‌تواند روی روابط والد-فرزند هم تأثیر داشته باشد.

تعامل و رابطه والد-فرزند مهم‌ترین فرایندهای مجاوری است که می‌تواند رشد کودک را تحت تأثیر قرار دهد (برونفن برونر

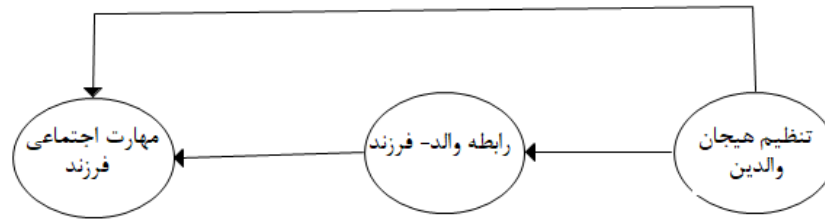
1. Bunford et al.
2. Zimmermann, Eisemann, & Fleck
3. Moran, Turiano, & Gentzler,
4. Daspe, Arbel, Ramos, Shapiro, & Margolin
5. Ruiz, Taylor, & Cavin
6. Lane, & Smith
7. Eichengreen, Broekhof, Tsou, & Rieffe
8. Smith, Killgore, & Lane
9. Wright, Riedel, Sechrest, Lane, & Smith
10. Ciarrochi, Caputi, & Mayer

و موریس، 2006)، به طوری که کیفیت روابط والد-کودک می‌تواند مشکلات رفتاری کودکان را کاهش دهد (برگ-نیلسن، ویکان و دال، 2002¹؛ و گلدبرگ و کارلسون، 2014²). رابطه والد-فرزند یک تعامل دو طرفه بین والدین و فرزندان نشان است (رابینسون، 2015³)، و عامل محیطی مهمی است که بر سازگاری و رشد فرد تأثیر می‌گذارد (پوپوف و ایلسانمی، 2015⁴؛ یانگ، 2018⁵ و استیل و مکیننی، 2019⁶). مطالعات اخیر نشان داده است که رابطه والد-کودک در فرآیند یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دخیل است (توس، 2021⁷؛ و کارمونا-هالتی، سالانووا و شوافلی، 2020⁸). در پژوهشی مهدیان و شیخ‌الاسلامی (1401) نشان دادند که کنترل روان‌شناختی والدین موجب کاهش رفتار جامعه‌پسند در کودکان می‌شود.

کیفیت رابطه والد-فرزند شامل نزدیکی⁹ و تعارض بین والدین و کودک است (لی، هوانگ، هو و ژائو، 2022¹⁰). رابطه نزدیک به احترام متقابل، حساسیت و محبت اشاره دارد. در حالی که رابطه تعارض به تلاش برای کنار آمدن و نمایش احساسات عصبانیت یا ناامیدی والدین نسبت به کودک اشاره دارد (لی و همکاران، 2022). نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که یک رابطه ایمن و نزدیک با سطوح بالاتر رفتارهای سازگارانه و اجتماعی کودکان مرتبط است (لی و همکاران، 2022؛ دیوید و دی‌جیوزپه، 2016¹¹ و تروتمن، 2015¹²). از سوی دیگر، رابطه تعارض بین والدین و فرزند تأثیر منفی بر پیامدهای رفتاری کودکان دارد؛ به طوری که فرا تحلیلی اخیراً نشان داد سوء استفاده کلامی¹³ والدین که در برگیرنده تعارض و پرخاشگری کلامی هست می‌تواند پیامدهای منفی فوری، میان مدت و بلند مدت برای کودکان داشته باشد (دوب¹⁴ و همکاران، 2023).

در پژوهش حاضر بر اساس رویکردهای سیستمی (برونفنبرنر و موریس، 2006) به رشد کودک و رویکرد فرایندی به فرزند پروری (بلسکی، 1984) ویژگی‌های والدین از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر رشد اجتماعی کودک و همچنین شیوه فرزند پروری والدین در نظر گرفته می‌شود، چرا که ویژگی‌های والدین بر فرایندهای مجاوری چون تعامل والد-فرزند در رشد کودک تأثیر دارد. پژوهش حاضر همان‌طور که پژوهشگران نیز در فرایند رشد و اجتماعی شدن کودکان بر تنظیم هیجانی آنان تأکید دارند (هاجل و پالی، 2020 و شریفی اردانی و همکاران، 1402)؛ به دنبال بررسی نقش تنظیم هیجان و رابطه والد-کودک بر مهارت اجتماعی فرزندان است. با توجه به مطالبی بیان شد به نظر می‌رسد تنظیم هیجان والدین هم به طور مستقیم و هم غیر مستقیم و با واسطه تغییری که در رابطه والد-فرزندی ایجاد می‌کند بتواند منجر اجتماعی شدن و رشد مهارت اجتماعی فرزندان شود. بنابراین هدف پژوهش حاضر، تعیین نقش واسطه‌ای رابطه والد-فرزند در ارتباط بین تنظیم هیجان والدین و مهارت اجتماعی فرزندان است. مدل مفهومی مفروض پژوهش در شکل (1) قابل مشاهده است.

1. Berg-Nielsen, Vikan, & Dahl
2. Goldberg, & Carlson
3. Robinson
4. Popov, & Ilesanmi
5. Yang
6. Steele, & McKinney
7. Tus
8. Carmona-Halty, Salanova, & Schaufeli
9. closeness
10. Li, Huang, Hu, & Zhao
11. David & DiGiuseppe
12. Troutman
13. verbal abuse
14. Dub et all.

شکل 1. مدل مفهومی پژوهش

روش

پژوهش حاضر به لحاظ روش شناسی از نوع توصیفی و همبستگی است و برای بررسی فرضیه‌های تحقیق از روش تحلیل معادلات ساختاری استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل اولیای دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر یزد در سال تحصیلی 1402-1401 هستند که حدود 83000 دانش آموز، (ناحیه 1 دارای 39000 نفر و ناحیه 2 دارای 44000 نفر) تخمین زده شدند. حجم نمونه بر اساس نظر کلین¹ (2023) مبنی بر ملاک انتخاب حجم نمونه بر اساس 10 تا 20 نفر برای هر پارامتر، حجم نمونه 300 نفر و نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای تصادفی (چند مرحله‌ای) انجام شد. ملاک‌های ورود به پژوهش: تمایل به مشارکت در پژوهش، عدم وجود مشکلات حاد خانوادگی مانند طلاق برای والدین و تحصیلات حداقل دیپلم برای والدین بود. ملاک‌های خروج از تحقیق: بی‌سوادی، عدم تمایل به همکاری و تکمیل پرسش‌نامه، وجود مشکلات حاد خانوادگی مانند طلاق بود. فهرستی از مدارس برای نمونه‌گیری تهیه شد و با در نظر گرفتن نسبت جمعیت هر منطقه، مدارس انتخاب شدند و پس از انتخاب مدارس کلاس‌ها به صورت تصادفی انتخاب و از طریق دانش آموزان، اولیای آن‌ها برای شرکت در پژوهش انتخاب شدند. والدین شرکت‌کننده در پژوهش حاضر 296 نفر بودند که 91 نفر (30/7%) پدر و 205 نفر (69/3%) مادر بودند. میانگین سنی مادران 32/14 (6/17) سال و میانگین سنی پدران 36/25 (6/88) سال بود. میانگین سنی فرزندان نیز 8/74 (1/90) بود. در این پژوهش، علاوه بر راهنمایی‌های لازم که در دستورالعمل پرسش‌نامه‌های آنلاین ارائه شد، به منظور رعایت اصول اخلاقی به شرکت‌کنندگان این اطمینان داده شد که از اطلاعات صرفاً در راستای اهداف پژوهش و بدون ذکر مشخصات هویتی استفاده خواهد شد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از روش معادلات ساختاری استفاده شد. جهت انجام تجزیه تحلیل داده‌ها و معادلات ساختاری از نرم‌افزارهای آماری SPSS26 و SmartPLS3 استفاده شد.

ابزارهای پژوهش

الف) نظام رتبه‌بندی مهارت‌های اجتماعی (SSRS) (نسخه والدین)²: گرشام و الیوت³ (1990) این مقیاس را که دارای 36 گویه و 4 مؤلفه همکاری، جرئت‌ورزی، خودکنترلی و مسئولیت‌پذیری است تهیه و اعتبار سنجی کردند. این مقیاس در طیف لیکرت 3 درجه‌ای (0 هرگز، 1 گاهی اوقات و 2 اغلب) نمره‌گذاری می‌شود. گرشام و الیوت (1990) پایایی مؤلفه‌های این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ بین 0/70 تا 0/95 گزارش کردند. در پژوهشی دیگر گرشام، الیوت، ونس و کوک⁴ (2011) که مقیاس مهارت اجتماعی و خرده مقیاس‌های آن با شاخص مشکلات رفتاری⁵ دارای همبستگی منفی (0/45-) تا

1. Kline
2. social skills rating system (SSRS)
3. Gresham, & Elliott
4. Gresham, Elliott, Vance, & Cook
5. problem behaviors

$r=-0/74$ ، پرسش‌نامه مشکلات درونی سازی شده¹ ($r=-0/26$ تا $r=-0/72$) و با پرسش‌نامه مشکلات برون سازی شده² ($r=-0/36$ تا $r=-0/84$) است که نشان‌دهنده روایی واگرا و این مقیاس و خرده مقیاس‌هایش رابطه‌ای مثبت با مقیاس‌های کنترل خود ($r=0/41$ تا $r=0/69$)³، اشتیاق⁴ ($r=0/28$ تا $r=0/71$) و همدلی⁵ ($r=0/32$ تا $r=0/57$) را نشان داد که روایی همگرا این مقیاس را نشان می‌دهد. شریفی اردانی و خرمایی (1401) در پژوهشی به بررسی تحلیل عاملی تأییدی این مقیاس پرداختند و شاخص‌های برازش مدل را در سطح قابل قبولی ($SRMR=0/084$ و $NFI=0/61$) گزارش کردند. این پژوهش‌گران آلفای کرونباخ $0/90$ برای نمره کل مقیاس محاسبه و این شاخص برای مؤلفه‌های همکاری $0/83$ ، جرئت‌ورزی $0/75$ ، مسئولیت‌پذیری $0/71$ و خود کنترلی $0/80$ محاسبه کردند. در پژوهش حاضر نیز جهت بررسی روایی تحلیل عاملی تأییدی صورت گرفت و نتایج نشان داد تمام مؤلفه‌های این مقیاس دارای بار عاملی قابل قبول هستند و مدل نهایی به لحاظ شاخص‌های برازش در سطح قابل قبول قرار دارد ($SRMR=0/081$ و $NFI=0/73$). مقدار آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه $0/87$ محاسبه شد و این شاخص برای مؤلفه‌های همکاری $0/79$ ، جرئت‌ورزی $0/74$ ، مسئولیت‌پذیری $0/73$ و خود کنترلی $0/82$ محاسبه گردید.

ب) مقیاس رابطه والد- فرزند (CPRS)⁶: پیانتا (1992) این مقیاس را که دارای 33 گویه، چهار مؤلفه تعارض، صمیمیت، وابستگی و رابطه مثبت کلی است که ادراک والدین را در مورد رابطه با فرزند خود را مورد ارزیابی قرار می‌دهد، تهیه و اعتبار یابی کردند. نمره گذاری این پرسش‌نامه بر اساس مقیاسی با طیف 5 درجه‌ای لیکرت انجام می‌شود. پیانتا، نیمتز، و بنت⁷ (1997) شاخص پایایی آلفای کرونباخ مؤلفه‌های این مقیاس برای حوزه‌های نزدیکی، تعارض، وابستگی و رابطه مثبت کلی را به ترتیب $0/83$ ، $0/69$ ، $0/46$ و $0/84$ گزارش دادند در نسخه اصلی پژوهش‌گران اشاره‌ای به شاخص برازش مدل و تحلیل عاملی نداشته‌اند. در پژوهش‌های داخلی آبارشی، طهماسبیان، مظاهری و پناهی (1388) شاخص پایایی آلفای کرونباخ را برای مؤلفه‌های تعارض $0/84$ ، نزدیکی $0/70$ ، وابستگی $0/61$ و رابطه مثبت کلی $0/86$ گزارش کردند و در پژوهشی دیگر طاهری، ارجمند نیا و افروز (1397) شاخص پایایی آلفای کرونباخ را برای مؤلفه‌های تعارض $0/84$ ، نزدیکی $0/69$ ، وابستگی $0/46$ و رابطه مثبت کلی $0/80$ گزارش کردند. در پژوهش‌های داخلی نیز اشاره‌ای به شاخص برازش مدل و تحلیل عاملی نداشته‌اند، لذا در پژوهش حاضر تحلیل عاملی تأییدی صورت پذیرفت و بر اساس نتایج ماده‌های 2، 3 و 26 از مؤلفه تعارض به علت ضعیف بودن بار عاملی از تحلیل حذف شدند، ماده‌های 1 و 6 نیز از مؤلفه نزدیکی دارای بار عاملی ضعیف بود که از تحلیل حذف گردید و سایر ماده‌ها در مؤلفه‌های این مقیاس دارای بار عاملی قابل قبولی بودند و در نهایت شاخص‌های برازش مدل در سطح قابل قبولی قرار گرفت ($SRMR=0/08$ و $NFI=0/70$) و آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های تعارض $0/90$ ، نزدیکی $0/83$ ، وابستگی $0/75$ و رابطه مثبت کلی $0/88$ محاسبه گردید.

ج) مقیاس نقص در تنظیم هیجان (DERS)⁸ گراتز و روئمر (2004): این مقیاس که توسط گراتز و روئمر (2004) تهیه و اعتبار یابی شد و دارای 36 گویه است که در یک طیف لیکرت 5 درجه‌ای (1 کاملاً مخالفم تا 5 کاملاً موافقم) نمره‌گذاری می‌شود. گراتز و روئمر (2004) در تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از روش مؤلفه‌های اصلی نشان دادند که DERS دارای شش مؤلفه پذیرش پاسخ‌های هیجانی، درگیر شدن در رفتار هدفمند، کنترل تکانه، آگاهی هیجانی، دسترسی به راهبردهای تنظیم هیجانی و وضوح هیجانی است که $55/68$ درصد از واریانس کل مقیاس را توضیح می‌دهد. این پژوهش‌گران پایایی

1. internalizing
2. externalizing
3. self-control
4. engagement
5. empathy
6. Child-Parent Relationship Scale
7. Pianta, Nimetz, & Bennett
8. Difficulties in Emotion Regulation Scale (DERS)

مؤلفه‌های این پرسش‌نامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای نمره کل 0/93 و برای مؤلفه‌ها به ترتیب 0/80، 0/89، 0/86، 0/85، 0/88، 0/84، گزارش کردند. روایی و پایایی این مقیاس توسط خان‌زاده، سعیدیان، حسین‌چاری و ادیسی (1390) در جامعه ایران مورد بررسی قرار گرفت. در این تحقیق ساختار شش عاملی این مقیاس مورد ارزیابی قرار گرفت که با تحقیق گراتر و رومر (2004) هم‌خوانی داشت و ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های این پرسش‌نامه بین 0/86 تا 0/88 محاسبه شد. ضریب همبستگی باز آزمایی پس از یک هفته برای این خرده مقیاس‌ها بین 0/79 تا 0/91 محاسبه گردید. در پژوهش حاضر نیز نتایج تحلیل عامل تأییدی نشان داد به جز مؤلفه آگاهی هیجانی (0/71-) که دارای بار عاملی منفی است، تمام مؤلفه‌های این مقیاس دارای بار عاملی مثبت و قابل قبول هستند. با توجه به این که منفی بودن بار عاملی مؤلفه آگاهی هیجانی می‌تواند در یافته‌های پژوهش و برازش مدل نهایی تداخل ایجاد کند؛ ابتدا شیوه نمره‌گذاری، کدگذاری و نمرات معکوس شده مورد بررسی قرار گرفت و اطمینان حاصل شد که در نمره گذاری اشتباهی حاصل نشده است و با توجه به بار عاملی مؤلفه آگاهی هیجانی در پژوهش حاضر مؤلفه آگاهی هیجانی متمایز از سایر مؤلفه‌های تنظیم هیجانی در سازه آگاهی هیجانی مورد توجه قرار گرفت. بر اساس نتایج تحلیل عامل تأییدی شاخص‌های برازش در سطح قابل قبولی قرار داشت (SRMR = 0/076 و NFI = 0/82)؛ و مقدار پایایی با روش آلفای کرونباخ برای سازه آگاهی هیجانی برابر 0/74 محاسبه شد. مقیاس تنظیم هیجان بدون مؤلفه آگاهی هیجانی نیز به لحاظ شاخص‌های برازش در سطح قابل قبول قرار دارد (SRMR = 0/08 و NFI = 0/85). مقدار پایایی با روش آلفای کرونباخ برای کل پرسش‌نامه 0/87 محاسبه شد و این شاخص برای مؤلفه‌های پذیرش 0/73، رفتار هدفمند 0/81، کنترل تکانه 0/76، راهبرد 0/82 و وضوح هیجانی 0/64 محاسبه گردید.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر اطلاعات توصیفی شامل شاخص‌های تمایل مرکزی و پراکندگی است که نتایج آن در جدول (1) آورده شده است.

جدول 1. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه‌ها	شاخص توصیفی		آزمون K-S		کجی	کشیدگی
		میانگین	SD	Z	P		
تنظیم هیجان	1) پذیرش هیجان	14/70	3/98	0/08	0/000	4-0/2	-0/19
	2) هدفمندی	13/70	2/63	0/11	0/000	-0/15	-0/49
	3) کنترل گری تکانه	16/19	2/98	0/08	00/00	-0/32	960/
	4) وضوح در هیجان	7/29	2/61	0/13	0/000	-0/06	-0/92
	5) راهبردهای تنظیم	12/61	3/45	0/08	0/000	-0/32	0/02
	6) آگاهی هیجان	16/08	16/08	0/11	0/000	-0/35	-0/11
	7) کل	94/46	94/46	0/04	0/080	-0/68	0/76
رابطه والد - کودک	8) تعارض در رابطه	56/9	56/9	0/06	0/011	-0/27	0/05
	9) نزدیکی در رابطه	30/39	30/39	0/07	0/004	-0/36	-0/14
	10) وابستگی در رابطه	19/50	19/50	0/07	0/001	-0/24	-0/19
	11) رابطه مثبت	97/97	97/97	0/09	0/000	0/50	0/07
مهارت اجتماعی	12) همکاری	18/89	18/89	0/10	0/000	7-0/3	0/01
	13) جرئت‌ورزی	22/28	22/28	0/08	0/000	-0/48	-0/09
	14) مسئولیت‌پذیری	17/60	17/60	0/09	0/000	-0/35	0/17
	15) خودکنترلی	19/39	19/39	0/08	0/000	-0/32	0/13
	16) کل	78/17	78/17	0/08	0/000	-0/47	20/8

در این پژوهش داده‌های مفقود شده¹ مورد بررسی قرار گرفت، به طوری که در متغیرهای پژوهش هنگامی که این داده‌ها بیش از 15 درصد بودند، به توصیه هاید، هوارد و نیتزل² (2020) آن مورد از تحلیل حذف و هنگامی که کمتر از 5 درصد مقادیر در هر شاخص مفقودند، از روش جایگزینی میانگین استفاده شد. مقادیر پرت³ چند متغیره با استفاده از شاخص فاصله مهالونویس سناسایی و در بیشتر موارد از مجموعه داده حذف شدند. نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف⁴ (K-S) بررسی شد و دو معیار چولگی و کشیدگی در توزیع نیز بررسی شدند. وجود توزیع غیر نرمال داده‌ها در روش PLS-SEM که روشی مبتنی بر واریانس است، در مقایسه با روش‌های مبتنی بر کوواریانس (AMOS و LIZREL) مشکل‌چندانی ایجاد نمی‌کند (هاید، هوارد و نیتزل، 2020). اما معیار کجی/کشیدگی مطلق نیز باید بررسی شود، زیرا نقض این معیار نشان دهنده توزیع غیرقابل قبول داده است. نتایج نشان داد که میزان کجی/کشیدگی زیر سطح یا ± 1 است که نشان‌دهنده قابل قبول بودن توزیع داده‌ها است. در تحلیل معادلات ساختاری به روش PLS-SEM جهت بررسی مقدار هم خطی چندگانه شاخص VIF وجود دارد که برای این شاخص مقدار 3/3 در حالت سخت‌گیرانه و مقدار 5/5 در حالت عادی پیشنهاد شده است (هاید، هوارد و نیتزل، 2020). در این تحقیق نتایج شاخص VIF برای تمامی متغیرهای آشکار در سطح ($VIF > 3$) است که نشان دهنده عدم وجود هم خطی می‌باشد. یکی از شروط اجرای تحلیل معادلات ساختاری، صفر نبودن ماتریس همبستگی متغیرها و به بیانی دیگر وجود رابطه بین متغیرهای تحقیق است که در جدول (2) به منظور بررسی این فرضیه ارائه شده است.

جدول 2. نتایج همبستگی بین متغیرها

متغیر	مؤلفه‌ها	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
تنظیم هیجان	(1) پذیرش هیجان	1															
	(2) هدفمندی	0/60**	1														
	(3) کنترل گری تکانه	0/59**	0/60**	1													
	(4) وضوح در هیجان	0/57**	0/49**	0/56**	1												
	(5) راهبردهای تنظیم	0/70**	0/65**	0/60**	0/56**	1											
	(6) آگاهی هیجان	-0/33**	-0/50**	-0/34**	-0/40**	-0/41**	1										
	(7) کل	0/87**	0/74**	0/77**	0/71**	0/84**	-0/24**	1									
رابطه والد - کودک	(8) تعارض در رابطه	-0/26**	0/15*	-0/026	-0/17**	-0/18**	-0/04	-0/15*	1								
	(9) نزدیکی در رابطه	0/02	0/02	-0/01	0/17**	0/057	0/22**	0/01	0/49**	1							
	(10) وابستگی در رابطه	-0/17**	-0/16*	0/06	0/04	-0/13*	-0/11	-0/16**	0/73**	0/65**	1						
مهارت اجتماعی	(11) رابطه مثبت	0/31**	0/18**	-0/01	0/25**	0/24**	0/11	0/20**	-0/93**	0/19**	-0/70**	1					
	(12) همکاری	0/05	0/06	0/10	0/03	0/08	0/26**	0/12*	0/00	0/26**	0/13*	0/08	1				
	(13) جرئت‌ورزی	0/03	0/03	0/15**	-0/01	0/03	0/38**	0/15**	-0/04	0/30**	0/16**	0/07	0/68**	1			
	(14) مسئولیت‌پذیری	0/10	0/11*	0/19**	0/08	0/10	0/33**	0/21**	0/00	0/24**	0/08	0/12*	0/59**	0/70**	1		
	(15) خود کنترلی	0/10	0/08	0/15**	0/11*	0/13*	0/29**	0/18**	-0/02	0/20**	0/08	0/08	0/60**	0/66**	0/79**	1	
(16) کل	0/08	0/08	0/17**	0/05	0/09	0/37**	0/19**	-0/02	0/29**	0/11	0/12	0/83**	0/89**	0/87**	0/87**	1	

* $P < 0/05$ ** $P < 0/01$

1. Missing data
 2. Howard, & Nitzl
 3. Outliers
 4. Kolmogorov-Smirnov test

ماتریس همبستگی نشان دهنده روابط معنادار بین متغیرهای پژوهش است که به برخی از روابط معنی‌دار اشاره می‌شود. با توجه به نتایج ماتریس همبستگی از مؤلفه‌های تنظیم هیجانی مؤلفه پذیرش هیجانی ($p < 0/01$; $r = -0/26$)؛ رفتار هدفمند ($p < 0/05$; $r = -0/15$)؛ وضوح هیجانی ($p < 0/01$; $r = -0/17$)؛ راهبردهای تنظیم هیجان ($p < 0/01$; $r = -0/18$)؛ و نمره کل تنظیم هیجان ($p < 0/05$; $r = -0/15$) رابطه‌ای منفی با تعارض والد-کودک دارد اما در مقابل مشاهده می‌شود برخی از مؤلفه‌های تنظیم هیجانی وضوح هیجانی ($p < 0/01$; $r = 0/17$)؛ آگاهی هیجانی ($p < 0/01$; $r = 0/22$) رابطه‌ای مثبت با نزدیکی روابط والد-کودک دارد. نتایج همچنین نشان داد از مؤلفه‌های تنظیم هیجانی کنترل تکانه ($p < 0/01$; $r = 0/17$) و آگاهی هیجانی ($r = 0/37$) رابطه‌ای مثبت با مهارت اجتماعی فرزندان دارد.

ارزیابی مدل بیرونی

پایایی مدل: برای ارزیابی مدل بیرونی از معیار ضریب آلفای کرونباخ ضریب دایلون-گولداشتین ρ_A و پایایی ترکیبی (CR) ¹ استفاده شد که در جدول 2 ارائه شده است. نتایج نشان داد بعد از اصلاح بارهای عاملی مدل اندازه‌گیری شاخص آلفای کرونباخ ضریب دایلون-گولداشتین ρ_A و پایایی ترکیبی (CR) تمام متغیرها بالاتر از 0/7 است که پایایی مورد قبولی را نشان می‌دهد. علاوه بر این، اعتبار همگرا با استفاده از میانگین واریانس استخراج شده (AVE) ² توسط هر سازه مورد بررسی قرار گرفت که این شاخص باید از واریانس ناشی از خطای اندازه‌گیری برای آن سازه فراتر رود (میانگین AVE باید از 0/50 تجاوز کند). همان‌طور که در جدول (3) ارائه شده است، میانگین AVE برای تمام سازه‌ها در سطح 0/54 است که در وضعیت مناسبی قرار دارد؛ بنابراین، پایایی سازه‌ها مورد تایید قرار دارد.

جدول 3. شاخص‌های ارزیابی مدل اندازه‌گیری

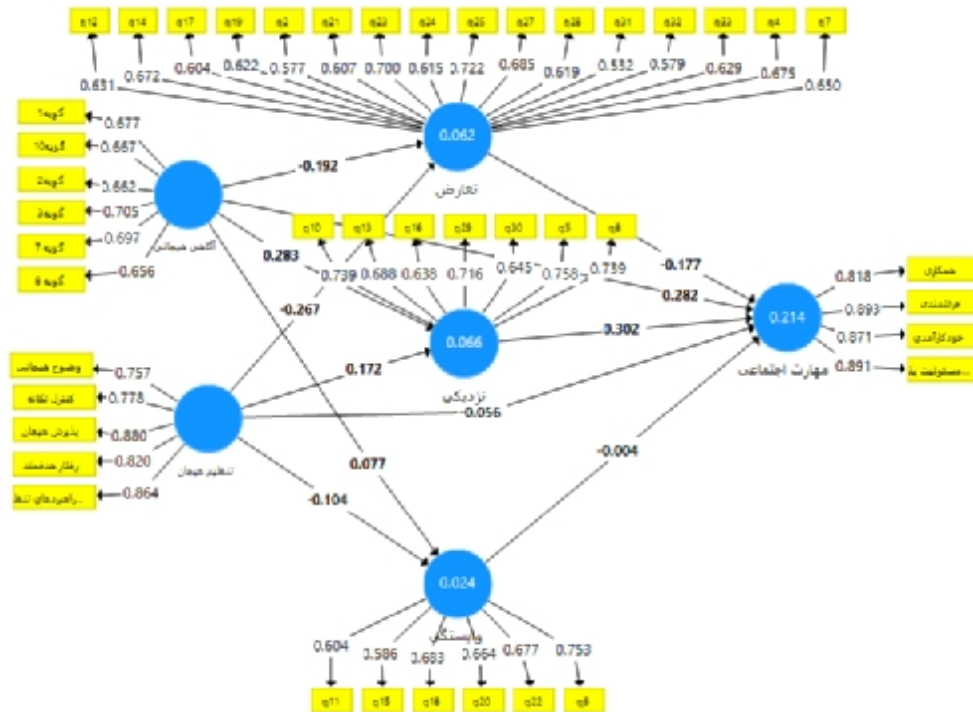
متغیرها	آلفای کرونباخ	ρ_A	CR	AVE
آگاهی هیجانی	0/77	0/77	0/83	0/46
تنظیم هیجان	0/88	0/92	0/91	0/67
تعارض	0/90	0/91	0/91	0/40
نزدیکی	0/83	0/84	0/87	0/50
وابستگی	0/75	0/76	0/82	0/44
مهارت اجتماعی	0/89	0/91	0/92	0/75
میانگین	0/84	0/85	0/88	0/54

ارزیابی مدل درونی (ساختاری)

جهت فهم بهتر روابط ساختاری بین این متغیرها از معادلات ساختاری به روش PLS-SEM استفاده شد که نتایج خروجی معادلات ساختاری در شکل (2) مشاهده می‌شود.

1. composite reliability (CR)

2. average variance extracted (AVE)

شکل 2. نتایج معادلات ساختاری

شکل نتایج نهایی مدل اندازه‌گیری و مدل ساختاری را در وضعیت استاندارد نشان می‌دهد. همان طور که از بارهای عاملی هر نشانگر بر مؤلفه‌ها مشاهده می‌شود، تمام بارهای عاملی از ملاک 0/40 بالاتر هستند و نیاز به حذف موردی وجود ندارد. یافته‌های مربوط روابط ساختاری به اثرات مستقیم و غیرمستقیم و اثرات کل اشاره دارد که در جدول (4) خلاصه شده است.

جدول 4. اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثرات کل

اثرات مستقیم			اثرات غیرمستقیم			اثرات کل			جهت مسیرها
P	T	β	P	T	β	P	T	β	
0/033	2/13	-0/19	-	-	-	0/033	2/13	-0/19	آگاهی هیجانی - < تعارض در رابطه
0/001	6/64	0/40	0/001	4/15	0/12	0/001	4/31	0/28	آگاهی هیجانی - < مهارت اجتماعی
0/001	4/26	0/28	-	-	-	0/001	4/26	0/28	آگاهی هیجانی - < نزدیکی در رابطه
0/641	0/46	0/08	-	-	-	0/641	0/46	0/08	آگاهی هیجانی - < وابستگی در رابطه
0/028	2/20	-0/17	-	-	-	0/028	2/20	-0/17	تعارض در رابطه - < مهارت اجتماعی
0/001	3/58	-0/27	-	-	-	0/001	3/58	-0/27	تنظیم هیجان - < تعارض در رابطه
05/56	0/58	0/04	0/005	2/80	0/10	0/468	0/72	-0/06	تنظیم هیجان - < مهارت اجتماعی
0/036	2/10	0/17	-	-	-	0/036	2/10	0/17	تنظیم هیجان - < نزدیکی در رابطه
0/516	0/65	-0/10	-	-	-	0/516	0/65	-0/10	تنظیم هیجان - < وابستگی در رابطه
0/001	4/82	0/30	-	-	-	0/001	4/82	0/30	نزدیکی در رابطه - < مهارت اجتماعی
0/956	0/05	0/001	-	-	-	0/956	0/05	0/001	وابستگی در رابطه - < مهارت اجتماعی
-	-	-	0/148	1/45	0/03	-	-	-	آگاهی هیجانی را - < تعارض در رابطه - < مهارت اجتماعی
-	-	-	0/076	1/83	0/05	-	-	-	تنظیم هیجان - < تعارض در رابطه - < مهارت اجتماعی
-	-	-	0/001	3/20	0/08	-	-	-	آگاهی هیجانی - < نزدیکی در رابطه - < مهارت اجتماعی
-	-	-	0/045	2/01	0/05	-	-	-	تنظیم هیجان - < نزدیکی در رابطه - < مهارت اجتماعی
-	-	-	0/980	0/026	0/001	-	-	-	آگاهی هیجانی - < وابستگی در رابطه - < مهارت اجتماعی
-	-	-	0/976	0/031	0/001	-	-	-	تنظیم هیجان - < وابستگی - < در رابطه مهارت اجتماعی

یافته‌ها نشان داد که تنظیم هیجانی پیش‌بینی کننده مهارت اجتماعی نیست ($\beta = -0/05$, $p = 0/468$)، در حالی که آگاهی هیجانی ($\beta = 0/28$, $p = 0/001$) به طور مثبت مهارت اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند. تنظیم هیجانی ($\beta = -0/27$, $p = 0/033$) و آگاهی هیجانی ($\beta = -0/19$, $p = 0/033$) تعارض والد-کودک را به طور منفی پیش‌بینی کرد، در حالی که تنظیم هیجانی ($\beta = 0/17$, $p = 0/036$) و آگاهی هیجانی ($\beta = 0/28$, $p = 0/001$) نزدیکی والد-کودک را به طور مثبت پیش‌بینی می‌کند. تعارض والد-کودک پیش‌بینی کننده منفی مهارت‌های اجتماعی کودکان است ($\beta = -0/17$, $p = 0/028$). صمیمیت والد-کودک پیش‌بینی کننده مثبت مهارت اجتماعی کودکان است ($\beta = 0/30$, $p = 0/001$). متغیرهای تنظیم هیجان ($\beta = 0/05$, $p = 0/045$) و آگاهی هیجانی ($\beta = 0/08$, $p = 0/001$) با توجه به نقش میانجی متغیر نزدیکی در روابط والد-کودک، مهارت‌های اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند، در حالی که تعارض والد-کودک و وابستگی در روابط والد-کودک در مدل حاضر نقش میانجی‌گر نداشت.

ارزیابی کیفیت و برازش مدل

یافته‌های پژوهش در جدول (5) شاخص‌های کیفیت و برازش مدل را نشان می‌دهد. جهت بررسی کیفیت مدل شاخص‌های اعتبار متقاطع (CvCom) و شاخص افزونگی (CVRed) و ضریب تعیین R2 گزارش شد و مقادیر 0/02، 0/15 و 0/35 برای این سه شاخص به ترتیب نشان دهنده کیفیت پایین، متوسط و بالا برای مدل اندازه‌گیری است (هایر، هوارد و نیتزل، 2020).

جدول 5. شاخص‌های کیفیت و برازش مدل

شاخص‌های ارزیابی		شاخص‌های کیفیت مدل (میانگین)			شاخص‌های برازش
		CV Red	CV Com	R ²	
ارزیابی شده	0/09	0/05	0/32	0/74	NFI
معیار تصمیم	0/02 <	0/02 <	0/10 <	0/90 <	SRMR

با توجه به میانگین CvCom برابر با 0/37 و میانگین CVRed برابر با 0/05 می‌توان کیفیت قابل قبول مدل را ارزیابی کرد. میانگین R2 تعدیل شده برای متغیرهای مدل برابر با 0/09 بوده که نشان دهنده تأثیر معنادار متغیرها در مدل است. شاخص برازش SRMR مدل پس از اصلاح مدل در سطح قابل قبولی $> 0/10$ بود، اما شاخص NFI مدل پس از اصلاح (NFI = 0/74) به آستانه مطلوب $< 0/90$ نرسید.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل علی برای تعیین نقش تنظیم هیجان والدین و رابطه والد-کودک در شکل‌گیری مهارت‌های اجتماعی کودکان انجام شد. این پژوهش، با استفاده از روش همبستگی و مدل‌سازی معادلات ساختاری، سعی در تبیین میانجی‌گری نقش رابطه والد-کودک در پیش‌بینی مهارت‌های اجتماعی بر اساس تنظیم هیجانی والدین، داشت. یافته‌ها نشان داد که تنظیم هیجانی و آگاهی هیجانی پیش‌بینی کننده منفی تعارض والد-کودک و از طرف دیگر پیش‌بینی کننده مثبت نزدیکی والد-کودک است. این یافته‌ها در راستای پژوهش‌هایی است که بر رفتارهای والدین در فرآیند تربیت فرزندان، به ویژه تنظیم هیجان آن‌ها تأکید می‌کند (هاجل و پالی، 2020؛ و شریفی اردانی و همکاران، 1402؛ الف و ب). این پژوهش‌گران بر این باورند که تنظیم هیجانی والدین در حل مشکلات عاطفی و رفتاری دوران کودکی از اهمیت بالایی برخوردار است و منجر به سازگاری و حتی اجتماعی شدن کودکان می‌شود و نشان می‌دهند که رفتارهای مثبت والدین مانند مراقبت والدین، صمیمیت و حمایت به شدت با بهتر شدن کودک، سازگاری در کودکان و نوجوانان ارتباط دارد (زیمین، آیسمن، و فلک، 2008؛ و موران، توریانو، و گنتزله، 2018). هوفر و همکاران (2020) در این مورد نشان دادند که وضعیت عاطفی و هیجانی والدین مانند گرمای عاطفی

والدین به عنوان یک بعد مثبت از رفتارهای والدین نقش مهمی در شیوه فرزندپروری آن‌ها دارد که در پژوهش حاضر در کاهش تعارض والد-کودک و همچنین افزایش صمیمیت بین والد و کودک منعکس می‌شود. تنظیم هیجانی که دارای مؤلفه‌هایی مانند پذیرش هیجان، کنترل تکانه، رفتار هدفمند و راهبردهای تنظیم هیجانی در والدین است و در چارچوب فرزندپروری، می‌تواند شرایط عاطفی لازم را در خانواده برای تعامل والدین و فرزند فراهم کند و همان طور که نتایج نشان می‌دهد، تنظیم هیجانی و همچنین آگاهی هیجانی در یک مدل ساختاری باعث کاهش تعارض والدین و فرزند و افزایش صمیمیت در روابط والدین و فرزند می‌شود.

همچنین یافته‌ها نشان داد که تعارض در رابطه والد و فرزند می‌تواند منجر به کاهش مهارت‌های اجتماعی کودکان شود و در مقابل، صمیمیت در روابط والدین و فرزند منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی کودکان می‌شود. این یافته اهمیت تعامل والد-کودک را در رشد اجتماعی کودکان نشان می‌دهد که در راستای پژوهش‌هایی است که کیفیت روابط والدین و فرزند را در کاهش مشکلات رفتاری کودکان و افزایش سازگاری اجتماعی، رشد فردی، فرآیند یادگیری و عملکرد تحصیلی و رشد رفتار جامعه پسند دخیل می‌دانند (برگ- نیلسن، ویکان و دال، 2002؛ گلدبرگ و کارلسون، 2014؛ پوپوف و ایلسانمی، 2015؛ یانگ، 2018؛ استیل و کلیف، 2019؛ توس، 2021؛ کارمونا هالتی و همکاران، 2020؛ و مهدیان و شیخ الاسلامی، 1401). یک رابطه صمیمی به احترام، حساسیت و محبت متقابل اشاره دارد، در حالی که یک رابطه متعارض به تلاش برای مقابله و نشان دادن احساسات خشم والدین یا ناامیدی نسبت به کودک اشاره دارد (لی و همکاران، 2022). همان طور که نتایج نشان داد تعارض در روابط والد و فرزند می‌تواند منجر به کاهش مهارت‌های اجتماعی در کودکان شود. در تبیین این یافته باید گفت همان طور که کیفیت بالای رابطه والد و فرزند منجر به پیامدهای روان شناختی مثبت در فرزندان می‌شود، کیفیت پایین و تعارض در روابط والدین نیز پیامدهای منفی برای رشد و اجتماعی شدن فرزندان به همراه دارد، به طوری که دوب و همکاران (2023) در یک فرا تحلیل نشان دادند که تعارض در رابطه والد-کودک، که با پرخاشگری و آزار کلامی نسبت به کودک همراه است، سطوح بالاتر پیامدهای منفی نه تنها در کودکی بلکه در نوجوانی، جوانی و بزرگسالی همراه است.

یافته‌ها نشان داد که تنظیم هیجان والدین از طریق ایجاد صمیمیت در روابط بین والد-فرزندی می‌تواند مهارت‌های اجتماعی کودکان را تبیین کند. این یافته از آن جهت حائز اهمیت است که بر اساس یافته‌ها، تنظیم هیجان به طور مستقیم مهارت‌های اجتماعی کودکان را تبیین نمی‌کند و حتی این رابطه غیر معنادار منفی است، اما زمانی که تنظیم هیجان در یک مدل علی با نزدیکی در روابط والد-کودک قرار می‌گیرد می‌تواند مهارت‌های اجتماعی کودکان را پیش‌بینی کند. این نتایج با یافته‌های مطالعاتی که به اهمیت هیجان و تنظیم هیجانی والدین در اجتماعی شدن فرزندان اشاره کرده است، مطابقت دارد. نتایج این مطالعات نشان داد که وضعیت عاطفی والدین به عنوان بعد مثبت رفتار والدین، نقش مهمی در فرزندپروری آن‌ها ایفا می‌کند (هوفر و همکاران، 2020). بنابراین این رفتارهای والدین می‌تواند در ایجاد فضای مناسب برای رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان موثر باشد. پژوهش‌گران نشان داده‌اند که گرمی در روابط والد-کودک پایه‌ای برای فرزندپروری مثبت است که می‌تواند از تأثیرات منفی تجربیات منفی کودکان جلوگیری کند و منجر به رشد اجتماعی کودکان شود (داسپ و همکاران، 2018؛ و رویز، تیلور و کاوین، 2020). در ارتباط با نقش غیرمستقیم تنظیم هیجانی، شریفی اردانی و همکاران (1402) نشان دادند که تنظیم هیجانی والدین به دلیل تأثیری که بر سبک‌های مقابله هیجانی والدین دارد، می‌تواند پیش‌بینی کننده مهارت اجتماعی کودکان باشد. در این راستا، پژوهش حاضر نیز نشان داد که تنظیم هیجان والدین به دلیل تأثیری که بر روابط والد-فرزند دارد، می‌تواند منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی آن‌ها شود. بنابراین می‌توان گفت که تنظیم هیجان وقتی با صمیمیت در روابط والد-کودک همراه باشد، می‌تواند منجر به رشد و بهبود مهارت‌های اجتماعی مانند خود کنترلی، جرئت ورزی، مسئولیت پذیری و همکاری در کودکان شود. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که آگاهی هیجانی به طور مستقیم و غیرمستقیم از طریق نزدیکی روابط والد-فرزند

می‌تواند منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی در کودکان شود. این یافته مطابق با پژوهش‌هایی است که نشان دادند آگاهی هیجانی با پیامدهای روان‌شناختی مثبت مرتبط است (لان و اسمیت، 2021؛ اسمیت، کیلگور و لان، 2018؛ رایت و همکاران، 2017؛ لان، 2022؛ و آیچنگرین و همکاران، 2023). بر اساس نتایج می‌توان گفت که آگاهی هیجانی والدین نقش بسزایی در تبیین مهارت‌های اجتماعی کودکان دارد.

به طور خلاصه، نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که اگرچه تنظیم هیجانی در والدین به طور مستقیم و به تنهایی مهارت‌های اجتماعی را در کودکان پیش‌بینی نمی‌کند، اما به طور غیرمستقیم و با افزایش نزدیکی و کاهش تعارض در رابطه والد-کودک، منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی در آن‌ها می‌شود. بر اساس نتایج آگاهی هیجانی هم به طور مستقیم و هم به طور غیر مستقیم با افزایش نزدیکی و کاهش تعارض در رابطه والد-کودک، به افزایش مهارت‌های اجتماعی کودکان کمک می‌کند.

در پژوهش حاضر محدودیت‌هایی وجود داشت که می‌توان به محدودیت‌های روش اجرای پژوهش اشاره کرد. در این پژوهش کلیه داده‌ها به روش پیمایشی گردآوری شده است، و یک مشکل رایج مرتبط با این رویکرد، سوگیری روش است که می‌تواند روابط مشاهده شده را متورم نشان دهد (پودساکوف، مکنزی، لی و پودساکوف، 2003¹). علاوه بر این، ماهیت همبستگی این تحلیل‌ها به ما اجازه نمی‌دهد که استنتاج علی داشته باشیم. در این پژوهش پرسش‌نامه‌ها به صورت برخط در اختیار شرکت کنندگان قرار گرفت، با وجود مزایای این روش جمع‌آوری داده‌ها که می‌توان به صرفه‌جویی در زمان و هزینه و مسائل زیست محیطی اشاره کرد، این روش می‌تواند محدودیت‌هایی را برای پاسخگویان ایجاد کند.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، مؤلفه آگاهی هیجانی می‌تواند نقشی متفاوت از سایر مؤلفه‌های تنظیم هیجان داشته باشد. این یافته می‌تواند راهنمای پژوهشگران در پژوهش‌های آینده باشد و پیشنهاد می‌شود پژوهشگران در پژوهش‌های خود به این موضوع توجه داشته باشند. نتایج این پژوهش پیشنهادهایی قابل توجهی در زمینه فرزندپروری برای پژوهش‌گران، روان‌شناسان و والدین درگیر در امر فرزندپروری دارد، زیرا یافته‌های این پژوهش فرآیندهای حاکم بر تأثیر تنظیم هیجان والدین بر مهارت‌های اجتماعی کودکان را روشن می‌کند و همچنین نقش مهم و واسطه‌ای رابطه والد-کودک را نشان می‌دهد که یافته مهمی برای پژوهشگران و دست‌اندرکاران تربیت فرزندان از معلمان و مشاوران گرفته تا والدین دارد. موضوع مهم دیگری که در پژوهش حاضر شناسایی شد، نقش روابط والد-فرزند در رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان است. مشاوران با توجه به نتایج پژوهش حاضر، می‌توانند با آگاه ساختن والدین در مورد نقش مخرب تعارض والد-فرزند و نقش سازنده صمیمیت والد-فرزند در رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان، از بروز پیامدهای نامطلوب برای رشد کودک پیشگیری کنند، و راهکارهایی جهت تقویت روابط والد-کودک به والدین ارائه دهند که بر اساس نتایج پژوهش حاضر می‌تواند شامل تقویت تنظیم هیجان و آگاهی هیجانی در والدین باشد.

تعارض منافع

در این تحقیق تضاد منافع وجود ندارد.

تقدیر و تشکر

این تحقیق حاصل تلاش پژوهش‌گرانی است که نام آن‌ها در مقاله ذکر شده است و از هیچ‌گونه حمایت مالی برخوردار نبوده‌اند. پژوهش‌گران از کلیه مدیران مدارس، کارکنان آموزش و پرورش و اولیای محترم دانش‌آموزان ساکن یزد که در انجام این پژوهش همکاری داشته‌اند، تشکر و قدردانی نمایند.

1. Podsakoff, MacKenzie, Lee, & Podsakoff

منابع

- ابارشی، ز.، طهماسبان، ک.، و مظاهری، م. ع. (1388). تأثیر آموزش برنامه ارتقای رشد روانی-اجتماعی کودک از طریق بهبود تعامل مادر-کودک بر خود اثر مندی والدگری و رابطه مادر و کودک زیر سه سال. پژوهش در سلامت روان شناختی، 3 (3)، 49-57.
- خان‌زاده، م.، سعیدیان، م.، حسین‌چاری، م.، و ادیسی، ف. (1391). ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس دشواری در نظم‌بخشی هیجانی، نشریه بین‌المللی علوم رفتاری، 6 (1)، 87-96.
- شریفی اردانی، ع.، قهوه‌چی الحسینی، ف.، اثنان عشریه، م.، تولائی، م.، و رجبی، ر. (1402). رابطه تنظیم هیجانی والدین و مهارت اجتماعی فرزندان با توجه به نقش واسطه‌ای شیوه برخورد والدین با هیجان‌های منفی فرزندان. رویش روان شناسی، 12 (3)، 175-184.
- شریفی اردانی، ع.، و خرمائی، ف. (1401). رابطه سرمایه اجتماعی و فرهنگی والدین با مهارت‌های اجتماعی فرزندان: نقش واسطه‌ای سبک‌های والدین در برخورد با هیجانات منفی کودکان، فصلنامه پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، 11 (45)، 121-142.
- شریفی اردانی، ع.، و خرمائی، ف. (1401). مهارت‌های اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اجتماعی خانواده با توجه به نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی والدین. رویش روان شناسی، 11 (2)، 70-59.
- شریفی اردانی، ع.، یاور، ف.، سجادی پور، ف.، یزدانی، س.، و اکرمی ابرقوئی، غ. (1402). بررسی نقش توانمندی‌های منش والدین در تبیین اجتماعی سازی هیجانی با توجه به نقش میانجی‌گری نظم‌بخشی هیجان. فصلنامه پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، 13 (49)، 45-60.
- طاهری، ف.، ارجمندیا، ع.، و افروز، غ. (1397). اثربخشی آموزش برنامه فرزندی‌پروری مثبت بر ارتباط والدین با کودک آهسته گام. توانمندسازی کودکان استثنایی، 9 (3)، 111-121.
- مهدیان، م.، و شیخ الاسلامی، ر. (1401). کنترل روان‌شناختی والدین و رفتار جامعه‌پسند فرزندان: نقش واسطه‌ای هیجان اخلاقی قدردانی. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، 12 (47)، 33-55.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55 (1) , 83-96.
- Berg-Nielsen, T. S., Vikan, A., & Dahl, A. A. (2003). Specific parenting problems when adolescents have emotional and behavioural disorders. *Nordic journal of psychiatry*, 57 (2) , 139-146.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). Bioecological model of human development. In W. Damon (Series Ed.) & R. M. Lerner (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Theoretical models of human development* (pp. 793-828). New York, NY: John Wiley.
- Bunford, N., Dawson, A. E., Evans, S. W., Ray, A. R., Langberg, J. M., Owens, J. S., ... & Allan, D. M. (2020). The Problems with Emotion Regulation Scale-Parent Report: A psychometric review examining adolescents with and without ADHD. *Assessment*, 27 (5) , 921-940.
- Carmona-Halty, M., Salanova, M., & Schaufeli, W. B. (2022). The strengthening starts at home: Parent-child relationships, psychological capital, and academic performance—a longitudinal mediation analysis. *Current Psychology*, 41 (6) , 3788-3796.
- Ciarrochi, J., Caputi, P., & Mayer, J. D. (2003). The distinctiveness and utility of a measure of trait emotional awareness. *Personality and individual differences*, 34 (8) , 1477-1490.
- Daspe, M. È., Arbel, R., Ramos, M. C., Shapiro, L. A., & Margolin, J. (2019). Deviant peers and adolescent risky behaviors: The protective effect of parental nonverbal display of warmth. *Journal of Adolescence Research*, 29 (4) 863-878.
- David, O. A., DiGiuseppe, R., David, O. A., & DiGiuseppe, R. (2016). The rational positive parenting program (pp. 15-48). Springer International Publishing.
- De Moura, T. C., & Gerhardt, B. C. (2021). Social Skills. *Encyclopedia of Evolutionary Psychological Science*, 7756-7758.
- Denham, S. A. Ferrier, D. E. & Bassett, H. H. (2020). Preschool teachers' socialization of emotional knowledge: considering socio-economic risk. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 69 (3) , 101-160.
- Dube, S. R., Li, E. T., Fiorini, G., Lin, C., Singh, N., Khamisa, K., ... & Fonagy, P. (2023). Childhood verbal abuse as a child maltreatment subtype: a systematic review of the current evidence. *Child Abuse & Neglect*, 144, 106394.
- Eichengreen, A., Broekhof, E., Tsou, Y. T., & Rieffe, C. (2023). Longitudinal effects of emotion awareness and regulation on mental health symptoms in adolescents with and without hearing loss. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 32 (4) , 705-724.
- Goldberg, J. S., & Carlson, M. J. (2014). Parents' relationship quality and children's behavior in stable married and cohabiting families. *Journal of Marriage and Family*, 76 (4) , 762-777.

- Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: development, factor structure, and initial validity of the Difficulty in Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26, 41-54.
- Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). *Social Skills Rating System: Manual*. Pine Circle, MN: American Guide.
- Gresham, F.M., Elliott, S.N., Vance, M.J., & Cook, C.R. (2011). Comparison of social skills rating system with social skills promotion system: Content and psychometric comparisons in primary and secondary age levels. *School Psychology Quarterly*, 26 (1) , 27-44.
- Grusec, J. E., & Davidov, M. (2021). *Socializing children*. Cambridge University Press.
- Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2021). *A primer in partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. Sage Publications.
- Hajal, N. J., & Paley, B. (2020). Parental emotion and emotion regulation: A critical target of study for research and intervention to promote child emotion socialization. *Developmental Psychology*, 56 (3) , 403-417.
- Henriques, G. R. (2016). Teaching clinical decision-making. In Magnavita, J. () , *Clinical decision-making in behavioral and mental health practice* (pp. 273-307). Washington, DC: American Psychological Association.
- Höfer, S., Gander, F., Höge, T., & Ruch, W. (2020). Character strengths, well-being, and health in educational and vocational settings. *Applied research in quality of life*, 15 (2) , 301-306.
- Kingery, J. N., Erdley, C. A., & Scarpulla, E. (2020). Development of social skills. In *Social Skills Across the Lifespan*, 25-45.
- Klein, RB (2023). *Principles and methods of structural equation modeling* (4th edition). New York: Guilford.
- Kyung Lee, W., & Sun Joo, Y. (2020). Adolescent extracurricular activity participation: associations with parenting stress, mother-adolescent closeness, and social skills. *Children and Youth Services Review*, 116 (6) , 105-110.
- Lan, X. (2022). Perceived parental warmth, emotional awareness, and positive adjustment profiles in Chinese and Italian early adolescents: A person centered approach. *Journal of adolescence*, 94 (2) , 206-223.
- Lane, R. D., & Smith, R. (2021). Levels of emotional awareness: theory and measurement of a socio-emotional skill. *Journal of Intelligence*, 9 (3) , 42.
- Li, J., Huang, J., Hu, Z., & Zhao, X. (2022). Parent-child relationships and academic performance of college students: chain-mediating roles of gratitude and psychological capital. *Frontiers in Psychology*, 13, 794201.
- McNeil, D. & Zeman, J. (2021). Adolescents' reluctance to express emotions: relationship with parents' emotional socialization. *Journal of Child Family Studies*, 30 (1) , 107-120.
- Moran, K. M., Turiano, N. A., and Gentzler, E. L. (2018). Childhood parental warmth predicts coping and well-being in adulthood. *Journal of Family Psychology*, 32 (5) , 610-621.
- Pianta, R. C. (1992). *Child-parent relationship scale* (Unpublished measure) , University of Virginia.
- Pianta, R. C., Nimetz, S. L., & Bennett, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *Early childhood research quarterly*, 12 (3) , 263-280.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended solutions. *Journal of Applied Psychology*, 88 (5) 879.
- Popov, L. M., and Ilesanmi, R. A. (2015). Parent-child relationship: peculiarities and outcome. *Review of European Studies*. 7, 253-263.
- Robinson, M. (2015). *Encyclopedia of quality of life and well-being research*. Reference Reviews, 29 (7) , 22-22.
- Ruiz, Y., Taylor, Z. E., & Cavin, R. (2021). Parent-adolescent communication as a protective factor against adolescent alcohol and tobacco use: Reported narratives from youth from Latinx farmworker families. *Journal of Adolescent Research*, 36 (4) , 315-341.
- Smith, R., Killgore, W. D., & Lane, R. D. (2018). The structure of emotional experience and its relation to trait emotional awareness: A theoretical review. *Emotion*, 18 (5) , 670.
- Steele, E. H., & McKinney, C. (2019). Emerging adult psychological problems and parenting style: Moderation by parent-child relationship quality. *Personality and individual differences*, 146, 201-208.
- Troutman, B. (2015). *Integrating behaviorism and attachment theory in parent coaching*. Basel, Switzerland: Springer International.
- Tus, J. (2021). Amidst the online learning in the Philippines: the parental involvement and its relationship to the student's academic performance. *International Engineering Journal for Research & Development*, 6 (3) , 1-15.
- Wright, R., Riedel, R., Sechrest, L., Lane, R. D., & Smith, R. (2018). Sex differences in emotion recognition ability: The mediating role of trait emotional awareness. *Motivation and emotion*, 42, 149-160.
- Yang, M. (2018). The correlation of migrant children's family cohesion and adaptability and sociocultural adaptation in junior middle school: the mediating role of positive psychological capital. *Chinese Journal of Health Education*, 34, 908-911.
- Zimmermann, J. J., Eisemann, M. R., & Fleck, M. P. (2008). Is parental rearing an associated factor of quality of life in adulthood?. *Quality of Life Research*, 17, 249-255.